

Kort rapport
2014-2017

Rådgiving for berekraftig mjølkeproduksjon 2014-17

**Klepp
Rekneskapslag**
– økonomi og utvikling i jærsk ånd

**Norsk
Landbruksrådgiving** Rogaland

Anders Aune
Ingrid Møgedal
Ingvild Nesheim
Helga Hellesø
Linda Risdal
Martin Svebestad

Juni 2017

Effekt av tiltak hos deltakarane

Økonomi og produksjon

Me vurderte korleis det økonomisk resultatet hos deltakarane i prosjektet har endra seg i løpet av dei tre åra. Me ønska også å gjennomføra ei vurdering av klimarekneskapet, men sidan programmet ikkje var så utvikla som ønska, fekk me ikkje ei vurdering av dette i løpet av perioden.

Fokuset på økonomi har hatt ein stor plass i prosjektet vårt, og me ser ei positiv utvikling i resultatet hos dei fleste deltakarane. Me er ikkje i tvil om at fokuset på økonomi kombinert med fagleg oppfølging har bidrege til å løfta resultatet for gruppa i den aktuelle perioden. Kor mykje som skuldast effektar av prosjektet og kor mykje som skuldast andre forhold er alltid vanskeleg å svara eksakt på.

Som gruppe har dei aktuelle bruka løfta resultatet – målt som driftsoverskot i næring med tillegg for utteke arbeidsvederlag frå samdrift – med totalt kr. 1 700 000. Dette utgjør kr. 155 000 i snitt pr. bruk.

Det er to gardar som har lågare resultat i 2016 enn dei hadde i 2014, og ni gardar som har betra resultatet.

Når ein gjer større endringar i produksjonen i landbruket tek det ofte lang tid før ein ser effekt på driftsoverskotet. Dei langsiktige effektane av prosjektet har me difor ikkje kunna måla, anna enn gjennom tilbakemeldingane på nytteverdi frå deltakarane.

Næringsstoffbalanse

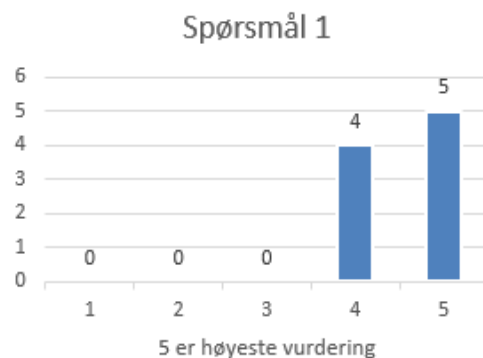
Arbeidet med næringsstoffbalansen var ikkje kome så langt som forventa ved starten av prosjektet. Men me har fått innblikk i kor komplekst fagtema er, og at det er eit stykke veg å gå før ein har eit nyttig verktøy. Ikkje minst har deltakarene fått økt bevisstgjerings rundt korleis ulike tiltak i drifta faktisk verkar inn på utnytting av næringsemne og utslepp av drivhusgassar. Det var lite spørsmål om dette i starten, men på møta har interessa komme fram når problemstillingane har vore presentert i ein fagleg samanheng.

Me har prøvd å synleggjere at praktiske tiltak i drifta faktisk verkar inn på næringsrekneskapen. Nokre deltakare etterspurde etter kvart sjølve eit klimarekneskap på eigen gard. Desse tinga er truleg også noko som vil ligge latent ved val av løysingar i drifta i framtida. Nokre deltakarar har allereie i prosjektperioden endra spreiemåte for husdyrgjødsel frå breispreiing med vogn, til stripespreiing med slangetilføring. Dette er ei tilpassing som ein ventar å ha effekt på utnytting av næringsemne.

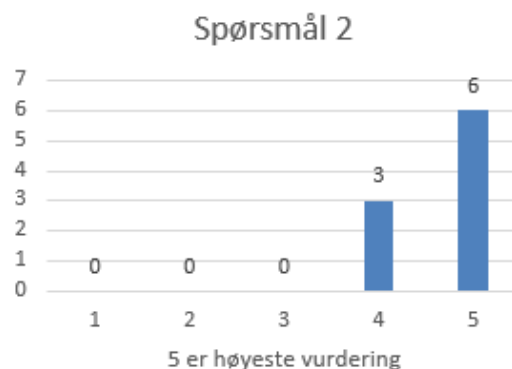
Deltakarane si evaluering

Etter siste besøksrunde sendte me ut eit anonymt spørjeskjema til deltakarane, der me tok utgangspunkt i det me ønska oppnå i prosjektet. Deltakarane blei bedt om å vurdere spørsmåla frå 1 til 5 der 5 var høgaste verdi. Ni av elleve deltakare svarte på undersøkinga. Resultatet av undersøkinga er presentert som søylediagram etter kvart spørsmål.

1. På det første kombinerte rådgivingsbesøket i prosjektet ble det lagt vekt på **analyse og vurdering av situasjonen på gården** og å sette mål for fremtiden. I hvor stor grad syns du dette besøket var nyttig?

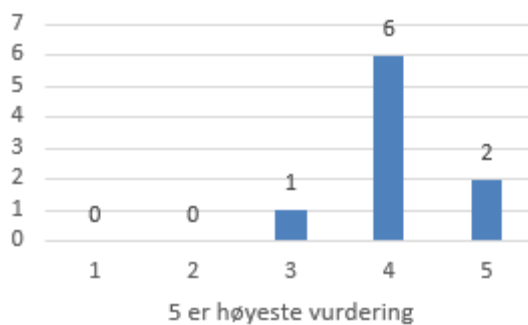

2. I etterkant av første besøk ble det satt opp en gårdsplan som skulle synliggjøre dagens situasjon på gården og måla for fremtiden. I hvor stor grad syns du **gårdsplanen** var nyttig?

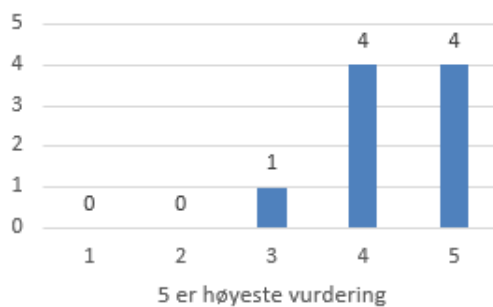
3. I etterkant av første besøk ble det også satt opp en **handlingsplan** som skulle konkretisere og tidsbestemme hva som skulle arbeides med den nærmeste tiden. I hvor stor grad syns du handlingsplanen har vært nyttig?

Spørsmål 3

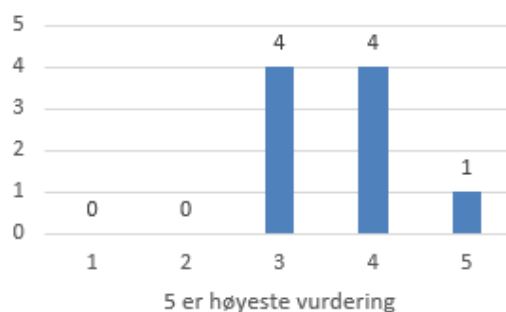
4. Et av måla med prosjektet var å **kombinere økonomirådgiving og agronomirådgiving**. I hvor stor grad mener du at dette var en god måte å arbeide på?

Spørsmål 4

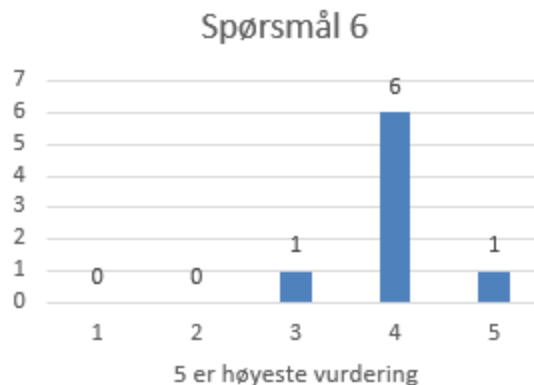

5. I hvor stor grad mener du at den kombinerte rådgivingen har gjort deg **mer bevisst på gårdens utfordringer og forbedringspotensial**?

Spørsmål 5

6. I hvor stor grad mener du at den kombinerte rådgivingen har økt din motivasjon for å drive gården på best mulig måte?

Oppsummering og refleksjonar rundt deltakarane si evaluering

Tilbakemeldingane frå deltakarane er gode og i samsvar med dei tilbakemeldingane me fekk gjennom prosjektperioden. Deltakarane svarer at dei hadde spesielt godt utbytte av det første besøket garden og utarbeiding av gardsplanen. Spørjeundersøkinga tydar på at deltakarane hadde god nytte av handlingsplanen. Me syns at handlingsplanen er et viktig verktøy som bevisstgjer bonde og rådgjevarar på kva som skal gjerast til kva tid. Handlingsplanen gjer det lettare for to rådgjevarar å jobba ilag på same gardsbruk. Resultatet av spørjeundersøkinga tyder på at me har oppnådd fleire av dei forventa resultatata med prosjektet, for eksempel auka bøndenes bevisstgjerung om egen situasjon og bøndenes motivasjon til å driva garden på best mogleg måte.

Suksesskriterier

Prosjektet har vært ein lærerik og interessant prosess. Me har utvikla verktøy og rådgivingsmetodar som har fungert bra og me har oppnådd mange av dei forventa resultatata og effektane av prosjektet. Suksesskriterier har i dette prosjektet mellom anna vært kompetanse, erfaring og tid. Det har vært svært viktig å ha med rådgivarar med ulik kompetanse og lang erfaring. Det har vært nødvendig å bruke tid på å utvikle ny kompetanse og bli kjent med gardbrukarane. Det å bli kjent med gardbrukaren, og å ha tillit til kvarandre, er vesentleg for å kunna utfordra og peika på forbetningsområde i drifta. Andre suksesskriterier for dette prosjektet har vært deltakargruppa. Deltakarane, som er ulike i erfaring og person, har gitt tilbakemeldingar gjennom heile prosessen og me har hatt mogelegheit til å tilpassa oss etter det. Prosjektgruppa har hatt mykje igjen for å forberede dei kombinerte rådgivingsbesøka godt og evaluere dei i etterkant.

Avslutningsord

"Det er nett slik rådgiving eg ønskjer. Rådgivaren heim på min gard, korte, konkrete og presise møte der ein koplar produksjonsfag og økonomi. Dette har eg spurt etter lenge" uttrykte eine deltakaren. Liknande uttalar kom også frå andre deltakarar i løpet av prosjektet, og støttar tanken vår om at det er viktig å bygga opp eit tilbod der ein koplar produksjonsfag og økonomi.

Me ser behov for å arbeida vidare med å kopla økonomi og produksjonsfagleg rådgiving. Det er ein krevjande metode, men me er sikre på at det er rett veg å gå for å få ei meir målretta og forpliktande rådgiving. Rådgivinga bør vera forpliktande for både bonden og rådgivaren. Rådgivinga bør utfordra bonden, vera konkret, og ein bør kunna seia noko om ein har nådd måla eller ikkje. Det gir også rådgivarar som har arbeidd på ulike fagfelt, større forståing for kvarandre sine fagfelt. For bonden vil dette vera eit rett steg i retning av meir heilskapleg rådgiving. Dessutan vil fagrådgivinga i større grad kunna koplast til det økonomiske utbyttet til bonden. Ved å nytta kvarandre sin kompetanse, treng ein ikkje bygga opp parallelle kompetansemiljø, noko som vil kosta bonden dyrt.

Metoden bør ein kunna overføra til andre fagområde enn grovfôrproduksjonen.

Arbeidet med næringsstoffbalansen var ikkje kome så langt som forventa ved starten av prosjektet. Men me har fått innblikk i kor komplekst fagtema er, og at det er eit stykke veg å gå før ein har eit nyttig verktøy. Det er spennande at NLR Rogaland i løpet av perioden har fått med to rådgivarar i ei nasjonal ressursgruppe for klimaråd på gardsnivå.

I eit utviklingsarbeid er det nyttig å kopla til seg andre ressurspersonar, og også bønder med ulike erfaringar og ulike ståstader i livet. Dette gir ein større breidde i kunnskapstilfanget og refleksjonane enn ei gruppe med like erfaringar.

Vegen vidare

Prosjekt deltakarane uttrykte både gjennom tilbakemeldingar, under besøka og igjennom spørjeskjemaet at kombinerte rådgivingsbesøk på garden er ein interessant og nyttig arbeidsmetode. Me ønskjer å tilby dette som rådgivingstilbod så snart som råd.

Det trengst utviklast eit verktøy basert på norske forhold for næringsstoffbalansen. Det er no ei nasjonal satsing for å utvikla eit norsk verktøy. Rådgivarar skal skolerast i Klimaråd på gardsnivå hausten 2017. Dette er viktig. I vår region vil det vera viktig å kopla klima og miljø, og stressa begge faktorane. Skal me likevel nå ut til bonden, er me avhengig av økonomiske midlar lokalt, då vurdering av næringsstoffbalanse er eit tiltak som ikkje er like lett å selja inn hos bonden.

